

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inzerat na vsi strani 60 K, na $\frac{1}{2}$ strani 40 K, na $\frac{1}{3}$ strani 20 K, na $\frac{1}{6}$ strani 10 K in na $\frac{1}{12}$ strani 6 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 23. V Ljubljani, 15. decembra 1909. Letnik XXVI.

Obseg: Čiščenje in precejanje vina. — O mlečnosti simodolske pasme. — Raba umetnih gnojil. — Vprašanja in odgovori. — Kaj delajo naše podružnice. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

Čiščenje in precejanje vina.

(Konec.)

Precejanje vina.

Precejanje vina obstoji v tem, da vino čez kako gosto mrežo precejamo. Ta mreža je lahko iz platna, popirja, lončevine ali iz kovine.

Pri starih holandskih cedilih se navadno rabijo le platnene mreže (vreče), pri novejših cedilih pa mreže iz kovine (sita).

Ker ni nobena mreža (sito) tako fina, da bi nesnago v vinu zadrževala, jo je treba zgostiti.

To se zgodi na ta način, da se pomeša v prve škafe vina, ki se vlije v cedilo, kaka sicer fina, toda rahla, prepustna tvarina, ki luknjice v mreži zagosti. Tako tvarino imenujemo cedilno maso.

Cedilna masa je lahko različna, mora pa poleg te lastnosti, da je rahla, prepustna, obenem pa toliko gosta, da zadržuje nesnago v vinu, imeti posebno še to lastnost, da vinu ne glede okusa, ne glede duha nič ne odvzame in nič ne doda.

Tako maso nam da n. pr. čistilo iz želatine, ki se zlasti rabi pri holandskih cedilih, obstoječih iz škafe, ki mu je na dnu pritrjena ena ali več vreč iz gostega platna, ki visijo v podstavljen odprt sod.

Podoba 80.

Valjasto azbestno cedilo s samodelujočim dovajalnikom kalnega vina. (Cena 165 do 847 K, cedilna zmoglost 2 do 40 hl na dan.)

Pogostoma se pa jemlje pri holandskih cedilih za cedilno maso tudi lesno oglje, ki pa mora biti v prah stolčeno in dobro prečiščeno (oprano), pepela prosto.

Ker pa oglje vinu rado jemlje tudi barvo in duh, zato se navadno rabi le v takih slučajih, kjer se hoče vinu odvzeti kaka napaka (slaba barva, slab duh). Še bolj učinkuje v tej smeri

kostno oglje. Holandska odprta cedila se rabijo sploh navadno le tam, kjer gre za pospešitev zoritve mladega vina, ki se pri tem precejanju močno prezračiči.

Večja cedila starejše sestave imajo navadno pavolo (lesno vlaknino) za cedilno maso. Ta sicer jako dobro zadržuje nesnago, mora pa biti vselej jako dobro oprana in dobro spravljena, da se ne pokvari (ne postane zatohla in ne splesni), ker drugače lahko pokvari vse vino, ki se pozneje precedi.

Najboljša cedilna masa je brez dvoma azbest. Cedila, ki se pri njih rabi ta masa, se zovejo azbestna cedila, in lahko se reče, da je iznajdba azbestnih cedil največja dobrota in največji napredek v kletarstvu zadnjega stoletja.

Azbest je neka rudnina, ki se nahaja poglavitno v Severni Ameriki in ima to čudovito lastnost, da se

dá razpultiti, presti in tkati kakor kako predivo, tako da je bolj lanu podobna, kakor rudnini.

Ker azbest ni gorljiv, se rabi za izdelovanje raznih ognju kljubujočih predmetov, in ker se (posebno če je čist) ne topi ne v kislini, ne v alkoholu, je za precejanje vina kakor nalašč ustvarjen.

V naravi se nahajajoči azbest je seveda treba za precejanje vina posebno pripraviti.

To se zgodi na ta način, da se najprej zmelje, potem izžge (ker ne gori) in končno s pomočjo raznih (zlasti kislih) tekočin opere (očisti), zlasti očisti vseh zemeljskih snovi, ki jih ima v sebi. Za precejanje pripravljen azbest je bela ali sivkasta, volni ali debeli moki podobna tvarina.

Največja in najstarejša tvornica za azbestna cedila je nemška tvrdka Theo Seitz, ki ima svojo zalogo na Dunaju (Wien I., Postgasse 11).

Ta tvrdka izdeluje azbest razne finosti, za razna vina, tako n. pr. za sluznata in mlada vina „Theorit“, za stara vina „Kristallasbest“ i. t. d.

Azbest se za precejanje rabi le enkrat, in vsled

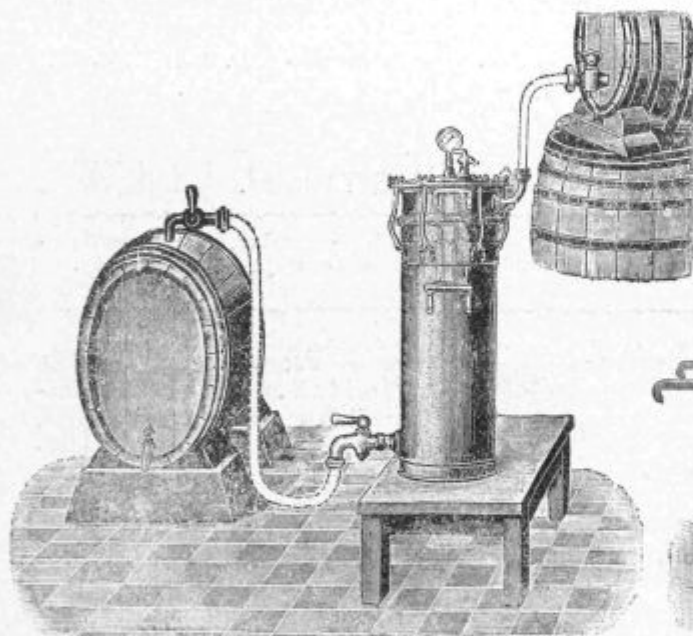
v više položenem sodu, je cedilo „Hermetik“ (podoba 81.). Še večje cedilo, pripravno zlasti za zadruge, vinske trgovce in večje posestnike, je „Simplon“ (pod. 82.), ki dela s pritiskom vinske pumpe in precedi (po velikosti) 25—80 hl vina na dan.

Največje cedilo je pa orjaško cedilo (pod. 83.), ki precedi na dan tudi do 600 hl vina.

Precejanje z azbestnim cedilom se takole vpelje.

Od tvornice določena množina azbesta se odtehta in se pomeša, kakor kako čistilo, v škafo vina. Nato se to vino nalije (oz. vpumpa) v cedilo, ki se prej napolni s kalnim vinom.

Kalno vino se potem spodaj odtaka in zgoraj zopet v cedilo naliva, in sicer toliko časa, da se cedilna mreža (sita) z azbestom toliko zamaši, da gre vino iz cedila popolnoma čisto. Nato se čisto vino napelje v snažen, navadno nekoliko zažveplan sod, kalno vino se pa doliva, dotaka ali pumpa v cedilo. Ko je cedilna masa od nesnage v vinu tako zamazana, da skoraj nič več čistega vina na prepušča, se odstrani in se nadomesti z drugim, svežim azbestom.

Podoba 81.

Azbestno cedilo „Hermetik“, popolnoma zaprto in delujoče s pritiskom više postavljenega vina. (Cena 160 do 510 K, cedilna zmoglost 3 do 25 hl na dan.)

Podoba 82.

Azbestno cedilo „Simplon“. Deluje s pritiskom pumpe in precedi (po velikosti) 25 do 80 hl na dan. Cena 1025 do 1325 K.

Podoba 84.

Liju podobno cedilo tvrdke Christianell (Bozen).

tega odpade tudi vsako njegovo snaženje in spravljanje.

Dober azbest vino kristalno lepo očisti, pri tem mu pa ne vzame nič okusa in nič duha, in če rabimo zaprto cedilo, se vino pri tem tudi čisto nič ne utruji, tako da je to čistilo skoraj idealne vrednosti.

Azbestna cedila so različno velika in različne sestave. Za mlada vina zadostujejo odprta cedila, za stara vina ali pa za vina, ki nočemo, da bi izgubila kaj ogljikove kisline in da bi postala vsaj za prvi čas bolj plehka, je veliko boljše rabiti zaprta cedila, zlasti taka, ki delajo s pritiskom, torej hitreje kakor navadna.

Za majhne množine vina, zlasti za kalne ostanke, zadostuje valjasto cedilo, ki ga kaže podoba 80. Če se mu pridela samodelujoča dovodnica, preceja samo, ker mu vino doteka iz više ležeče posode.

Tako cedilo se dobiva v raznih velikostih, dela pa le z onim pritiskom, ki ga povzroča vino v cedilu.

Boljše cedilo, ki je pa že zaradi tega boljše, ker je lahko popolnoma zaprto in dela s pritiskom teže vina

Pri velikih cedilih, (Simplon i. t. d.) je to prav lahko, ker se umazana azbestna plast lahko potegne s sita, kakor kunjca.

Pri manjših cedilih se azbestna plast opere z vodo. Kadar se precejanje konča ali za dlje časa preneha, je vselej treba kovinaste mreže (sita) z vodo dobro oprati, ker se sicer azbestna volna na mreži prisuši in potem sploh več stran ne gre.

Edina napaka azbestnih cedil je ta, da so precej draga. Cedilo „Simplon II“, ki ga ima državna klet v Rudolfovem, stane na primer s popustom vred okoli 900 K, precedi pa na dan do 30 hl vina. Vendar si posestniki združnim potom ali pa skupno lahko nabavijo vsaj v vsakem kraju eno tako cedilo (na Vipavskem jih je že več), ki ga potem proti odškodnini izposojujejo, oziroma precejajo sosedom vina proti odškodnini.

Posebno so v to poklicane seveda vinarske zadruge, ki se bodo, upajmo, vendar že enkrat tudi na Dolenjskem vdomačile.

Za manjše posestnike in za precejanje ostankov se dobivajo pri tvrdki Anton Christanell v Bolcanu (Bozen) na Tirolskem prav pripravna, liju podobna cedila (glej podoba 84.), ki imajo to dobro lastnost, da so zelo poceni. Cedilo z vsebino 50 l stane le 40 K, z vsebino 8 l pa 17 K.

Cedilna tvarina (staničnina) se polije z vrelo vodo in se s pomočjo motiča (žvrklje) z njo dobro premeša.

Nato se iztočna cev lija zapre z dlanjo ali z zamaškom in se z vodo zmešana kockjasta cedilna tvarina vlije na sito v lij ter se potem iz lija izpusti voda.

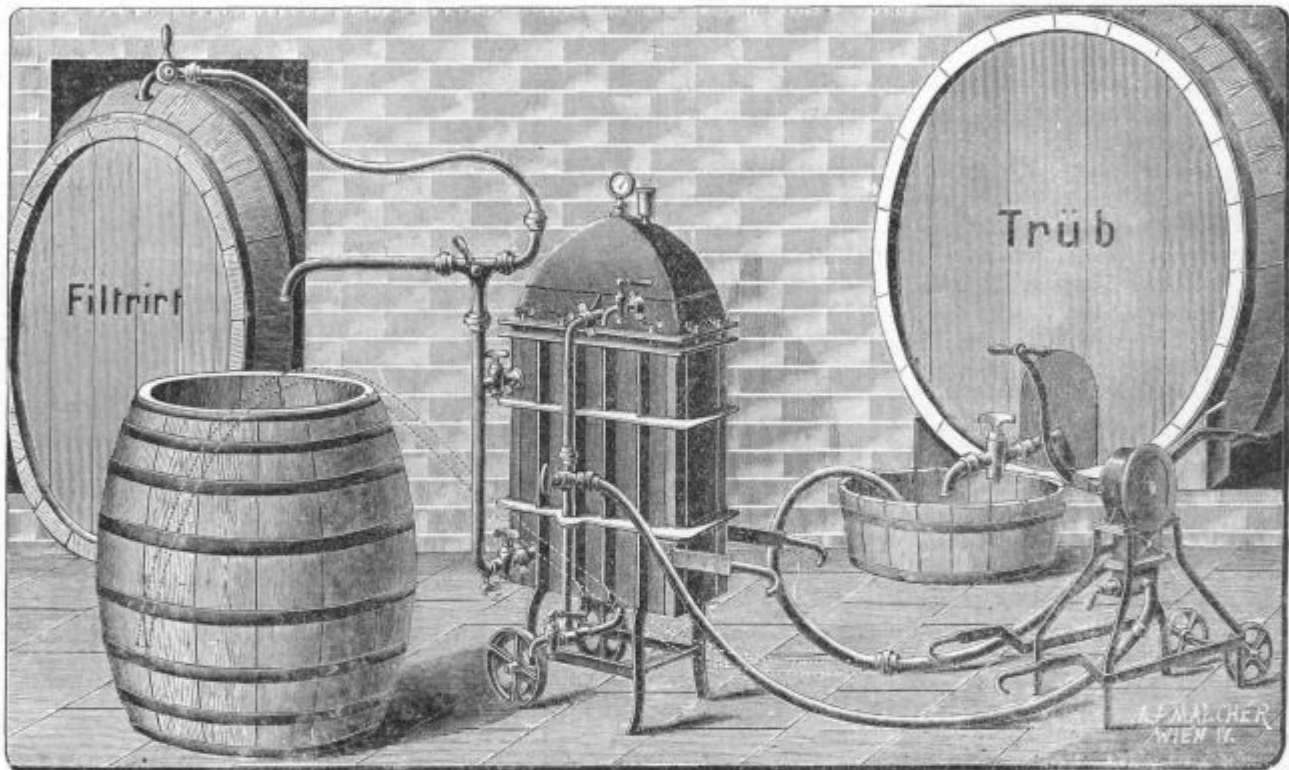
Na cedilno tvarino, ki se pa mora k steni lija dobro prilegati in se, če je treba, na steno lija lahko s prstom pritisne, da se ji dobro prileže, se položi kos cedilu pridejane flanelne in se nanjo pritisne obroč, ki jo drži.

O mlečnosti simodolske pasme.

V letošnjem letniku „Kmetovalca“ smo priobčili daljšo vrsto spisov o govedoreji, ki so izšli zbrani ponatisnjeni v posebni knjižici „Poglavje o govedoreji na Kranjskem“. V teh spisih smo zlasti veliko pisali o simodolski goveji pasmi. Veseli nas, da teh spisov nismo zastoj pisali, kajti zanimanje zanje je bilo izredno veliko.

Od nekterih strani smo pa ustno in pismeno dobili poročila, da sicer simodolska pasma prav dobro uspeva in da se je z njo domače goveje pleme izdatno zboljšalo, vendar pa se semtertja kaže, da mlečnost simodolske pasme ni izredna.

Simodolska goveja pasma se med alpskimi pasmam vsekako mora šteti med najbolj mlečne, in če kje mlečnost ni dovoljna, je temu vzrok dejstvo, ki je tudi

Podoba 83.

Orjaško azbestno cedilo s pumpo v delu (iz cesarske kleti na Dunaju).

Cena (po velikosti) 1525 do 6500 K, cedilna zmožnost 50 do 600 hl na dan.

Nato se v lij nalije enkrat ali dvakrat mrzle vode, potem pa vina, ko je odtekla voda. Izprva odteče potem iz cedila še nekoliko vode, ki jo je imela cedilna tvarina v sebi, nato pa teče lepo čisto vino, in to tem urneje. čimbolj poln je lij, ker je tako pritisk močnejši.

Cedilo dela nato toliko časa, dokler se preveč ne zamaže vanj vložena flanelna krpa. Ko se je to zgodilo, se mora dobro oprati v čisti vodi, potem se vloži nazaj v cedilo in precejanje se nadaljuje.

Kadar se misli prenehati, se v cedilo namesto vina nazadnje vlije nekoliko mrzle, čiste vode, ki potisne ostanek vina iz cedilne mase. Cedilna masa se nato vun vzame, dobro v večkratni vodi izpere ter se na solncu ali na peči dobro posuši in se spravi. Rabi se lahko večkrat. Nato se tudi še cedilo z mrzlo vodo dobro opere.

Bohuslav Skalický,
c. kr. vinarški nadzornik za Kranjsko,
v Rudolfovem.

omenjeno med gori navedenimi spisi. Dasi smo to zadevo dovolj pojasnili, jo vendar s tem spisom vnovič razmotrimo.

Kaj pa pravzaprav označuje pojem „pasma“?

S pasmo zaznamujemo skupino domačih živali iste vrste, ki so sličnih vnanjih in notranjih lastnosti ter so te lastnosti v posamezni živali toliko utrjene, da jih zanesljivo podeduje na svoj zarod.

Vsled krajevnih razmer in načina živinoreje pa enainista pasma ni povsodi enaka in se njej pripadajoče živali v marsičem razločujejo, in tako nastajajo različni rodovi eneiniste pasme.

Pravilno niti ni prav govoriti o simodolski pasmi, temveč le o lisasti šviški goveji pasmi, ki se deli zopet v razne rodove. Tako smo n. pr. po dr. Wernerju našli osem različnih rodov velike lisaste šviške pasme, ki je med njimi zboljšani simodolsko-saneški rod tista

skupina živali, ki pravzaprav tvori simodolsko pasmo v ožjem pomenu besede.

Če katero govejo pasmo imenujemo izredno mlečno, stem še nikakor ni rečeno, da so vse krave te pasme izredno dobre molznice. V taki mlečni pasmi se namreč nahaja lepo število molznic, a jih je tudi precej srednje dobrih in gotovo tudi nekaj naravnost slabih. To, kar velja o kravah, velja tudi o bikih. Kakor so dobre krave molznice, ki, zaskočene od dobrih bikov, skotevajo mlečen zarod, tako imamo tudi bike, ki so sinovi dobrih molznic krav, zaskočenih po dobrih bikih, ki istotako zaplojajo mlečen zarod. Če torej vemo, da vse živali ene in iste pasme niso enako dobre, moramo kot umni živinorejci odbirati za pleme le najboljše živali.

V našo deželo je doslej prišlo prav malo čistokrvnih krav velikega lisastega šviškega plemena, morda nobena zboljšanega simodolsko-saneškega rodu, temveč le krave drugih, manj zlahtnih rodov omenjene pasme, in istotako je z biki, zato bi bilo krivično na podlagi naših neznatnih izkušenj izrekati odločilno sodbo. Kar je prišlo v deželo takozvanih simodolskih bikov, so bili živali raznega pokolenja, ki pri večini njih ni bilo dognano, kakega izvira so, in se torej ni moglo naprej vedeti, kakšen zarod bodo zaplojali.

Tam, kjer so umni živinorejci, kjer vodijo rodovnike in na njih podlagi odbirajo živali za pleme ter le tisto redijo, kar je dobro, drugo pa dajo pod nož, tamkaj seveda imajo n. pr. simodolsko živino, ki je izredno mlečna. Na Hesenskem (v Nemčiji), kjer imajo vzorno urejeno živinorejo, so glede mlečnosti pri simodolski pasmi dosegli naravnost velike uspehe. Cilj tamošnje živinoreje je vzrejati hitro razstočo in težko živino, ki ima veliko mleka. Pri neki nadziralni molži za poskušnjo so dale krave na Hesenskem povprečno po 3465 l mleka na leto, dasi so bile te krave večinoma last malih kmetov, krave, ki morajo tamkaj veliko delati in so bile med poskusnimi kravami celo prvesnice. Najboljša krava je dala 6400 l na leto.

Mi na Kranjskem, ki smo veliki reveži, ki delamo le z neznatnimi podporami in imamo še vedno živinorejce, ki niso pri volji veliko plačati za dobrega plemenskega bika ter ga večinoma cenijo le po mesarski vrednosti, smo prisiljeni bike za prekríževanje kupovati tamkaj, kjer jih razmerno ceneje dobivamo. Večina naših simodolskih bikov prihaja s Tirolskega, kjer živinoreja še nikakor ni vzorno urejena; pri nakupu se pač gleda na lepo vnanjost, a glede notranjih lastnosti se kupi mačka v vreči, kajti malokdaj je mogoče dognati, kakšnega izvira je bik, in je vselej vprašanje, ali bo zaplojal mlečen ali nemlečen zarod, zato so pa tudi uspehi glede mlečnosti zelo različni in velja pri nas na Kranjskem zbog imenovanih razmer tisto, kar je deželni kulturni svet moravski poročal naši družbi glede mlečnosti simodolske živine. Ta kulturni svet pravi: „Od različnih strani se je omenjala manjša mlečnost simodolskega zaroda, dočim se je z druge strani temu oporekalo. Obojni trditvi utegneta biti pravi, kajti mlečnost se je podedovala in je bila njena višina zavisna od kakovosti bika, če je bil od „tipa za pitanje“, ali od „tipa za molžo“.

Enako je tudi pri nas. So pač kraji, kamor je prišel bik, ki je mlečnega izvira in zato zaploja mlečen zarod, in so kraji, kjer je zopet narobe. V takih okoliščinah je seveda neumestno govoriti in splošno trditi, da simodolska živina ni mlečna.

Naj navedemo tukaj praktično izkušnjo. V „Marijanišču“ v Ljubljani je kmetijsko gospodarstvo, ki je učna kmetija za gospodinjsko šolo kmetijske družbe.

Pred desetimi leti je goveja čreda tega gospodarstva bila iz najrazličnejših krav, nakupljenih doma, in nobena teh krav ni bila kake čiste pasme. Na podlagi te črede se je pričelo vzrejati s prekríževanjem simodolske pasme po možnosti čisto pleme. V teku osmih ali devetih let je danes že vsa čreda prekrížana in imajo že skoraj vse v hlevu se nahajajoče živali več ali manj simodolske krvi v sebi. Bike je priskrbovala kmetijska družba. Zarod teh bikov je zelo dober in krave so dobre molznice. Pisec teh vrst je pred kakimi petimi leti kupil za „Marijanišče“ simodolskega bika, in sicer tudi na Tirolskem, a ta bik ni bil tirolskega pokolenja, temveč misbaškega, ter je prišel preko ahenskega jezera v Inodol. Na Gorenjem Bavarskem, t. j. v okolici Miesbacha, rede že nad šestdeset let simodolsko pasmo; tamkaj so razmerno dobri živinorejci, živinorejske zadruge so pravilno vojene in je pridobila plemenska odbira svoja tla. Učinek omenjenega bika v „Marijanišču“, ki je vsakako bil iz dobrega mlečnega rodu, je zato tudi viden. Mlada krava, ki je to jesen v „Marijanišču“ storila, je imela tri tedne po otelitvi 19¹/₂ litra mleka na dan. To so pač jasni dokazi, kaj se da doseči v razmerno kratkem času z dobrimi biki.

Če hočemo imeti dobro molzno živino, vse eno ali simodolske ali ktere druge mlečne pasme, moramo rabiti za pleme le najboljše bike, ki so nam tudi njih dobre notranje lastnosti že naprej znane, in za pleme moramo odbirati le lepa teleta najboljših krav in bikov.

Dokler bomo pa cenili bika po njegovi mesarski vrednosti in ne bomo hoteli plačati njegove plemenske vrednosti, toliko časa ne pridemo z živinorejo nikamor naprej!

Raba umetnih gnojil.

Navzlic ustnemu poučevanju po potovalnih učiteljih in številnim razpravam po strokovnih listih ter knjigah mnogo kmetovalcev še danes premalo vé o sestavi, rabi in učinkovanju umetnih gnojil. In ker ne poznajo v zadostni meri tudi rastlinskega življenja vobčo ter posebej zahtev kmetijskih rastlin, tudi ne vedo pravilno rabiti umetnih gnojil.

Tako se še vedno semintja sliši trditev, da so umetna gnojila, n. pr. Tomasova žindra in kalijeva sol, oziroma kajnit, dobra umetna gnojila za travnike, ki v pričetku izborna učinkujejo, a nato sledi razočaranje, kajti s temi gnojili pognojen travnik pozneje opeša.

Temu dejstvu se v gotovem oziru ne more oporekati, a kdor je prišel s porabo umetnih gnojil do take prevare, temu se zopet lahko očita, da ni umel umetnih gnojil pravilno rabiti in je le zato doživel neprijetno presenečenje.

Pravilno rabljena umetna gnojila ne smejo zemlje slabiti in je kvariti, ampak jo morajo zboljševati. To vprašanje se ne da z nekterimi besedami vsestransko pojasniti, zato podkrepim svojo trditev samo z nekterimi potezami, toliko, da jo v bistvu dokažem, saj imamo drugih spisov, ki o tej reči natančneje poučujejo.

Rastline potrebujejo za živež določenih snovi, ki jih dobivajo iz zraka, večinoma pa iz zemlje. Te snovi — hranilne snovi — morajo rastline dobivati vse, sicer ne morejo uspevati.

Kmetovalcu pa ni samo do tega, da rastline sploh rasejo, marveč zahteva, da na določenem prostoru trajno prideluje kolikor mogoče mnogo pridelkov. Vsled

tega mora zemlji, ki sama nima zadosti takih snovi, ki jih rastline zahtevajo, dovažati potrebne rastlinske hrane.

Skušnje so pokazale, da je nekterih hranilnih snovi dosti v zemlji, da kmetovalcu ni treba zanje skrbeti; nekaj je pa takih, ki jih vedno več ali manj primanjkuje — in na te mora kmetovalec posebno paziti, da zemlji daje vseh v zadostni množini in v pravem razmerju. Semkaj spadajo dušik, fosforova kislina, kali in mnogokrat tudi apno.

Če kmetovalec ne skrbi za to, da bi rastline imele vseh hranilnih snovi v pravem razmerju, potem tudi ne bo dosegel onega uspeha, ki ga namerava in ki bi ga ob pravilnem ravnanju tudi doseči mogel. Uspeh določa vedno ona hranilna snov, ki je je v zemlji najmanj. Če torej kmetovalec enostransko gnoji, bo zemlja le toliko časa dobro rodila, dokler je nedovažana hranilna snov v njej v zadostni množini; kakorhitro pa se ta povečini porabi, mora rodovitnost zemlje upasti, in naj se z drugimi gnojili še tako gnoji.

Glavni in vobče najboljši gnoj je hlevski gnoj. Tega gnoja pa največkrat nimamo zadosti in tudi njegova sestava navadno ne zadošča zahtevam. Da ta nedostatek pokrijemo, rabimo umetna gnojila. Z umetnimi gnojili torej nadomeščamo nedostatni hlevski gnoj in spopolnujemo neprikladno njegovo sestavo. Iz tega je razvidno, da umen kmetovalec, ki pozna rastlinsko življenje, svojo zemljo in gnojila ter vé, kaj hoče doseči, mora s pravilno porabo umetnih gnojil pridelke večati in zemljo zboljševati. Kdor je v rednih razmerah dosegel drugačen uspeh, je gotovo napačno ravnal.

Pravilne porabe gnojil se pa mora kmetovalec sam učiti in se ne sme zanašati na druge, ker nobeden drug njegove zemlje in krajevnih razmer tako ne pozna, kakor on sam. Tudi nobeden drug ne more tako poznati gospodarskih namer, kakor gospodarji sami. Zato nič ne pomaga: kmetovalec se mora učiti. Kmetijske razmere so se tako zelo izpremenile, da nikakor ne zadošča, da bi bil kmetovalec samo delavec; lenoba v mišljenju mu prazni mošnjico. Z recepti pa tudi ni mogoče uspešno kmetovati.

Nihče se ne more izgovarjati, da nima prilike pridobiti si potrebnega znanja. Preden je kmetijska družba začela oddajati umetna gnojila in ves čas, kar jih oddaja, je objavljala in objavlja leto za letom v „Kmetovalcu“ razprave o porabi umetnih gnojil. Izdala je tudi knjižico „Gnoj in gnojenje“ in v Gradcu je pri kmetijski pojasnjevalnici izšla knjiga „Nauk o gnojilih“, kratko navodilo, kako je rabiti umetna gnojila. Pa ne samo „Kmetovalec“, tudi drugi strokovni listi vedno poučujejo tudi o gnojenju. In poleg tega je tudi družba sv. Mohorja izdala že več kmetijskih knjig.

Dasi naša literatura res ni bogve kako bogata, vendar imamo razmeroma precej dobrih strokovnih knjig, da bi kmetovalcem ne bilo treba delati takih napak, kakor jih delajo, če bi le bolj pridno čitali. Mnogi se izgovarjajo, da ne utegnejo čitati; toda ob nedeljah in praznikih se vedno dobi nekoliko časa, pozimi je pa časa več kot dosti. Toliko pametan bi pa tudi moral biti vsak kmetovalec, da bi se v prvi vrsti zanimal za svoje stanovske koristi.

Umetna gnojila dajo zemlji hranilnih snovi, obenem pa tudi vplivajo na presnavljanje, da se rastlinska hrana v zemlji laže topi in rastlinam v prid hodi. Če se vsled gnojenja z umetnimi gnojili več prideluje, se iz zemlje več jemlje, zato je umevno, da se mora tudi

bolje gnojiti. Vedno je treba primerjati odjemanje rastlinskih hranilnih snovi zemlji v pridelkih in dodajanje v gnojilih. Pridelke hočemo iz zemlje dobivati trajno, zato moramo tudi skrbeti, da je ne izmolzemo. Zato ji moramo vsega dajati, kar potrebuje. Ni dvoma, če travnik ali njiva ne dobi v katerikoli obliki dušika (s hlevskim gnojem, z gnojnico, z amonijevim sulfatom, s čilskim solitrom) in je torej dotični svet bil enostransko gnojen z drugimi umetnimi gnojili, zato ni dobil vseh hranilnih snovi, ki bi jih moral dobiti. Vsled tega se je nedovažana hranilna snov manjšala in se je rodovitnost tako skrčila, da je njiva odrekla. Mogoče bi tudi bilo, da bi se bilo vsled porabe kalijevih gnojil apno tako izlužilo iz tal, da sedaj več ne zadošča. — To je le par misli, vzrok bi mogel zaslediti posestnik sam, če bi natančno pretehtal vse razmere.

Če pa svojemu znanju ne zaupa, naj naredi nekoliko poskusov. Navodilo, kako je take poskuse delati, dobi v knjigi „Gospodarski nauki“, ki jo je leta 1905. izdala družba sv. Mohorja. Če poskuse pravilno izvrši, bo prišel tudi na napako, ki jo je bil storil in bo spoznal, da njegovim neuspehom niso vzrok umetna gnojila kot taka, ampak napačna raba umetnih gnojil.

F. Š.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 368. V občini so poginili nekteri prasičji za rdečico in jih je konjač odpeljal. Okrajno glavarstvo je občini naložilo stroške za odpeljavo teh prasičev, zato vprašam, ali je to pravilno in kdo je po zakonu dolžan nositi stroške za odpeljevanje mrhovine? (J. P. v P.)

Odgovor: Stroške za odpeljavo in za zagrebanje živali, ki so poginile za kako kužno boleznijo, mora občina povrniti konjaču, in ker je rdečica kužna bolezen, je torej okrajno glavarstvo pravilno naložilo občini plačilo teh stroškov.

Vprašanje 369. Moj pet let star konj je pričel kašljati, zato prosim navodila, kako naj zdravim kašelj pri konju? (J. O. v S.)

Odgovor: Kašelj ni bolezen, temveč znamenje kake bolezni. Iz kakovosti kašlja se da sklepati, kje in kakšna je bolezen, zlasti v zvezi z drugimi znamenji. Če naj se kašelj odpravi, je treba doznati njegov vzrok, t. j. bolezen, ki jo je zdraviti, in potem kašelj samodsebe preneha. Pokličite veččega zdravnika, ki dožene konjevo bolezen in Vam da navodilo, kako jo je treba zdraviti.

Vprašanje 370. Imam dobro plemensko kravo, ki je dobra dojnica in daje veliko mleka, a le en mesec po otelitvi, potem pa krava mleko zadržuje. Kako se tej nepriliki odpomore? (I. S. v Št. R.)

Odgovor: Vaša krava bržkone mleko zadržuje, ko tele odstavite. So namreč krave, ki iz ljubezni do mladiča zadržujejo mleko, in sicer znajo v to svrhu vimenovo mišičevje v tak stan spraviti, da je zapiralna mišica seska krčevito zaprta in ne prepušča mleka. Taki kravi se da na umeten način mleko vzeti z mlečno cevko, ki se porine skoz sesek, vsled česar zapiralnica ne more več ovirati iztekanja mleka. Po parkratni molži z mlečno cevko se navadno potem da krava neovirano molsti. Mlečne cevke dobite pri naši družbi. Sicer je pa najbolje takim kravam tele takoj po otelitvi vzeti in ga umetno napajati, ker potem ni pri odstavljanju nobenih sitnosti in je tako ravnanje, če je pravilno, sploh boljše za kravo in za tele.

Vprašanje 371. Kako je goveji živini pokladati lanene ali sezamove tropine? (K. K. v M.)

Odgovor: Oljne tropine se pokladajo goveji živini pomešane med rezanico ali druga krmila. Najbolje je, da je

krma suha, ker tako goved dobro prežveči in poslini ter zato boljše porabi, vendar je krmo nekoliko poškopiti v slučaju, če je nevarnost, da jo goved pri jedi razpihava.

Vprašanje 372. Kako bi bilo pripraviti sod za vino, kjer je bilo hranjeno olje za mazanje strojev? Ali je tak sod sploh mogoče tako očistiti, da ne bo vinnu v kvar? (A. V. v S.)

Odgovor: Snaženje takega soda je zavisno od kakovosti olja. Od rastlinskega olja mastnih sodov ni težko očistiti. Z vročim lugom in izplakovanjem se morejo toliko časa snažiti, da se vsa maščoba odstrani. Strojno olje je pa navadno rudninsko olje, in tega pač ni mogoče doma s tistimi sredstvi, ki so vam na razpolaganje, iz soda in iz lesa spraviti. Ne rečemo, da bi se tudi sod od rudninskega olja ne dal popolnoma osnažiti, vendar je to delo tako sestavljeno, zamudno in s tolikimi stroški združeno, da se ne izplača.

Vprašanje 373. Imam njivo tik državne ceste, ki je zasajena s topoli, ki razprostirajo svoje veje do 3 m daleč čez mojo njivo in mi delajo veliko škodo. Ker sem že večkrat bral v „Kmetovalcu“ vprašanja in odgovore, ki se tičejo sosednega drevja, zato vprašam, če je vsebina dotičnih odgovorov tudi veljavna glede drevja na državni cesti? (N. D. v B.)

Odgovor: V tem slučaju je cestni erar smatrati za enakega zasebnim strankam. Vi imate pravico do vej, ki vise v ozračju nad Vašo njivo, in do korenin, ki segajo v Vaš svet, in smete torej te veje in korenine sebi v prid posekati. Vendar vam pa priporočamo poprej stopiti v dogovor s cestnim mojstrom in skušati zadevo izlepa urediti, kajti cestni mojster ima na drugi strani v cestnopolijskem redu vse polno pripomočkov, da vam nagaja, oziroma vam dela sitnosti in nepotrebna pota ter stroške.

Vprašanje 374. Letot je bila pri nas ogrščica po njivah silno razširjena, zlasti med ajdo je je bilo veliko, in pri čiščenju žita in ajde se je dobilo veliko njenega semena. Ali je ogrščično seme porabno krmilo za pokladanje prasičem in govedi, in če je, kako se pripraviti za krmljenje? (M. K. v Z.)

Odgovor: Ogrščično seme ni porabno krmilo, je naravnost strupeno ter se mora pred njim strogo svariti. Ogrščica povzroča vnetje črev, kot posledico hudo drisko in močno iztekanje sluzi iz sluzne kože pljuč, vsled česar se živali, ki uživajo ogrščico, močno slinijo.

Vprašanje 375. Moja goved je prinesla s paše uši in je sedaj vsa ušiva. Lansko leto sem goved zaradi ušivosti mazal z raztopino tobakovega izvlečka, pa so mi živali hudo obolele in bi bil kmalu zelo nesrečen. Kako naj rabim tobačni izvleček proti ušem pri govedi, ne da bi živali kaj trpele na zdravju? (I. K. v L.)

Odgovor: Nikotin je tisti obstojni del tobaka, ziroga tobačnega izvlečka, ki uši ugonobi. Nikotin je pa hud strup, zato radi verjamemo, da je z raztopino tobačnega izvlečka mazana goved obolela, če ste vzeli pregosto raztopino, ste jo morda prepogostokrat rabili in je goved imela prilliko lizati se. Za uničenje uši zadostuje največ $1\frac{1}{2}\%$ raztopina, t. j. na l vode se vzame $1\frac{1}{2}$ jedilne žlice tobačnega izvlečka. Z raztopino se dobro namočijo vsa ušiva mesta (navadno so uši pri govedi le na glavi med rogovi in na grivi nad vratom). Vsaka uš, ki jo tobakova voda zmoeči, prav gotovo pogine, ostanejo pa žive gnide, zato se mora mazanje z raztopino čez 5 dni ponoviti, da se uničijo iz gnid izlezle uši in tiste, ki so pri prejšnjem mazanju ostale žive. Mazanje se mora vsakih 5 dni ponoviti, dokler niso uši popolnoma zatrite. Lizanje namazanih delov života se mora govedi po možnosti onemogočiti.

Vprašanje 376. Lansko pomlad sem sejal macesnovo seme v dobro, rahlo prst, a izkalilo ni niti eno zrno. Kako

naj ravnam, oziroma, kako dobim iz macesnovih storžev macesnovo seme, ki bo dobro kaljivo? (S. B. v S.)

Odgovor: Kaljivost macesnovega semena je sploh majhna in je odvisna od pravega pripravljanja. Seme mora biti popolnoma zrele, od krepkih, zdravih, vsaj 30 let starih dreves in dobro shranjeno. Macesnovi storžki dozore meseca oktobra in se odpro na pomlad; trgati jih je torej pozimi, in sicer jih je priporočeno precej pozno trgati. Da se storžki odpro in se iz njih dobi seme, se morajo posušiti, in sicer na peči ali na solncu. Pri sušenju ne sme toplina presežati 37°C , zato je najzaneslivejše sušenje na solncu. Posušeni macesnovi storžki se morajo streti, da se dobi seme iz njih. Seme se hrani na zračnih, ne vlažnih in pregorkih prostorih, a vzlic pravilnemu hranjenju se macesnovega semena veliko pokvari. Seme se dva do tri dni pred setvijo namaka v vodi, ker potem hitreje in enakomerneje vzkali. Vsejano macesnovo seme ne prenese prevelike vlage in ga je prav plitvo pod zemljo spraviti. Najbolje je vsejano seme samo 2—3 mm na debelo posuti z rahlo, presejano svizasto prstjo, ali z žaganjem, ki se je namočilo v gnojnici. Po našem mnenju Vaš kraj ni nič kaj primeren za macesen, zato seme od domačegn drevja bržkone ni kaj prida. Priporočamo vam naročiti tirolskega macesnovega semena.

Vprašanje 377. Iz moje strehe se udara sneg na sosedov vrt, ali ga pa sam tja dol kidam. Sosed mi je sedaj prepovedal sneg na njegov svet kidati, dasi doslej tega ni nikdar branil in tudi ne njegovi predniki mojim prednikom. Ali mi more sosed braniti sneg z moje strehe metati na njegov svet, ker se je to vedno godilo? (F. M. v S.)

Odgovor: Metanje snega z Vaše strehe na sosedov, t. j. tuj svet je vsekako poseganje v tujo lastnino, ki ni dovoljeno, če niste k temu početju v teku let priposestovali služnostno pravico. Če imate v to svrhu služnostno pravico, bi bilo šele pravnim potom dognati; izid tozadevne pravde je pa dvomljiv, kajti sodnik razsodi po svojem mnenju in ga more voditi načelo, da je lastnino po možnosti varovati in vse služnostne pravice vtesnovati. Služnostna pravica je pa v takem slučaju sploh dvomljiva, ker se sicer nemoteno zmetavanje snega bržkone ni vršilo proti izrecni sosedovi prepovedi, marveč skoraj gotovo le vsled sosedove prijaznosti, ter potem iz tega še ni izvajati priposestovanje kake služnostne pravice. Če torej nimate služnostne pravice metati s svoje strehe sneg na sosedov svet, potem tega ne smete storiti, in Vaša dolžnost je skrbeti, da se sneg tudi sam ne udere, in če se vendar udere, ste odgovorni za škodo.

Vprašanje 378. Kdo ima naprodaj šampinjonovo zalego, ki se z njo more pričeti pridelovanje šampinjonov, kakor je bilo popisano v 22. št. „Kmetovalca“? (A. Ž. v S.)

Odgovor: Šampinjonovo zalego ima naprodaj tvrdka Wolfner & Weiss na Dunaju. I. Augustinerstrasse 8.

Vprašanje 379. Že večkrat sem sejal seme cipres, ki mi pa nikdar ni skalilo. Ker letos zopet nameravam poskusiti, zato vprašam, kako se cipresno seme pravilno seje? (J. P. v D.)

Odgovor: Ciprese v naših krajih navadno ne dajejo kaljivega semena, odtod Vaš neuspeh; zato je boljše, če se ne mučite s takimi poskušnjami, ker pri nas veliko laže in boljše ciprese razmnožujemo s potaknjenci ali z grobanicami.

Vprašanje 380. Tepkov mošt ima okus po sodi, ki sem z njo poprej sod snažil, a sem ga premalo izpral. Kako bi iz mošta odstranil okus po sodi? (A. A. v V.)

Odgovor: Soda se že da kemijskim potom iz mošta spraviti, a istočasno se tudi mošt še bolj pokvari, t. j. še manj piten naredi, zato vam ne vemo v to svrhu priporočiti sredstva, ne da bi moštu škodovali.

Vprašanje 381. Imam veliko desak, ki so se rabile pri betoniranju vodnjaka, in iz njih mislim narediti panje

za čebele. Neki tukajšnji čebelar pa trdi, da take deske niso za panje, ker **cement škoduje čebelam** in čebele ne ostanejo v takih panjih. Je li kaj resnice na tem? (F. P. v R.)

Odgovor: Če iz takih desak naredite čebelne panje, jih tako poprej osnažite in vsaj cement ostržete, če ne celo pooblate; torej se jih cement ne bo držal, in zato ne vemo, zakaj bi bili panji iz takih desak čebelam škodljivi. Mi sploh ne verjamemo, da bi bil cement čebelam škodljiv, in če je prišel kdo do take skušnje, je bil morda vzrok drug, ne pa cement. Sicer pa skušnja več velja, kakor teorija; bili bi hvaležni, če nam kdo iz svoje skušnje sporoči o škodljivosti cimenta za čebele.

Vprašanje 382. Ali je meso po rdečici napadenih prasičev užitno, če je dobro povejeno in prekuhano, in ali so kosti pri takem mesu res tako nevarne, da se morajo sežgati, drugače dobe prasiči, ki pridejo do takih kosti, rdečico? (A. W. na M.)

Odgovor: Rdečico pri prasičih povzročata bacil, ki tvori v živali strup, podoben v svojem učinku strupu, ki se tvori v mrhovini. Rdečica ni prenosljiva na človeka, in dobro prekuhano meso od prasičev, ki so bili zaklani zaradi rdečice, je bržkone brez škode užitno za človeka, dasi se ne priporoča. Navadno se pa tako bolni prasiči ne zakoljejo, temveč poginejo, in mrhovine pač ne bo nihče užival. Pri navadnem kuhanju se težko zamore bacili, ki so v kosteh, zato so te kosti res nevarne prasičem, in jih je bolje tako zakopati, da prasiči ne morejo do njih. S prekuhovanjem pri velikem pritisku in pri veliki vročini, za kar so pa potrebne posebne naprave, se pač dajo vsi bacili zanesljivo ugonobiti, a takih naprav ni na razpolaganje.

Vprašanje 383. Ali so neznažna korita in skisana krma v njih res vzrok rdečice pri prasičih? (A. W. na M.)

Odgovor: Rdečica je kužna bolezen, ki jo povzročata bacil. Rdečica je nalezljiva, ne povzročata je nesnažna korita, temveč bacili. Če je prasič za rdečico zbolel, seveda snaženje koritov nič ne pomaga, a v nesnažnih svinjakih je nevarnost okuženja vedno večja. Svinjak, kjer so bili za rdečico oboleli prasiči, se mora temeljito razkužiti, drugače rdečica redno vsako leto nastopi. Nesnažna korita, ki se jih drži skisana krma, so pa vobče nezdrava za prasiče.

Vprašanje 384. Ktera bolezen je to, če goved ne prežvekuje? (A. W. na M.)

Odgovor: Zdravo govedo prežvekuje, in če jenja, to ni bolezen samanasebi, temveč znamenje bolezn. Goved ima vse polno bolezni, ki po njih jenja prežvekovati.

Vprašanje 385. K nam se je priklatlilo večje število volkov, a lovci jih nočejo streljati, ker je prišel glas, da se ne plačujejo več darila za pobijanje divjih zverí. Ali je to resnično! In če je res, kdo bo kriv, če se naredi velika škoda ali se celo pripetí kaka nesreča? (I. Ž. v V.)

Odgovor: Deželni zbor je v svojem zadnjem zasedanju res sklenil ustaviti izplačevanje daril za pokončevanje divjih zverí (medvedov, volkov in risov), pa to menda ne bo lovcev oviralo, da bi teh zverí ne pobijali, kajti za lovca ni večjega ponosa, kakor če se more pobahati, da je že ustrelil kakega medveda ali volka. Le objavite dogovorno z najemnikom lova, da so pri Vas volkovi, in trumoma pridejo lovci nadnje!

Vprašanje 386. Moj sosed je kupil mlade prasiče, ki so zadaj med nogami grintavi, in tudi pri drugih sosedih je taka grintavost med prasiči. Odkod prihaja grintavost prasičev in kako se zdravi? (I. O. na V.)

Odgovor: Mladi prasiči dobe razne izpuščaje (grinte) na koži, če niso prav oskrbovani in če prebivajo v nesnažnih, zatohlih, temnih in mokrih svinjakih. Natančno se morete poučiti o teh kožnih boleznih pri prasičih v knjigi „Sose-

Razumnika prasičereja“, ki jo dobite pri naši družbi za 1 K. Take grinte so pa pri Vas na hrvaški meji sploh sumljive, celo ker se pojavljajo v več svinjakih, kajti one so lahko znamenje prasičje kuge, zato Vam svetujemo, da zadevo naznanite okrajnemu glavarstvu.

Vprašanje 387. Pod stegnom sprednje desne noge je pes pričel dobivati rdečo in vneto kožo, zato vprašam, kakšno bolezen ima pes in kako naj ga zdravim? Ta pes tudi večkrat v glavo stresa, kakor bi mu bilo kaj v uho prišlo. (I. B. v I.)

Odgovor: Domnevati je, da ima pes garje, vendar ne moremo nič gotovega reči, ker ste bolezen premalo točno popisali. Stresanje v glavo kaže na notranje vnetje ušesa. Peljite psa k živinozdravniku!

Vprašanje 388. Poldrugo leto stara svinja je 4 dni po obrežitvi zbolela. Dobila je groznico, zarivala se je v steljo, bila je zaprta, nič ni jedla in po životu so se naredile za goldinarski tolar velike rdeče lise, ki so se enkrat tukaj, enkrat tam prikazovale in so vselej brez sledu izginile. Svinji sem dajal bučnega olja, kar ji ni veliko pomagalo, pač je pa bilo uspešno dristvenje, kajti kmalu je prišlo od nje zapečeno blato. Sedaj je svinja že boljša in pomalem rada je? Kakšna bolezen je to in ali priporočate dajati prasičem dristila, ali jih je bolje dristviti? (A. B. v R.)

Odgovor: Vaša svinja je imela koprivščnico, ki se tudi imenuje koprivščnična groznica, ter ima bolezen odtod svoje ime, ker so rdeče lise podobne opeklini po koprivah. Vzrok bolezní še ni dognan; bržkone je bolezen kužna, in nekteri jo imajo za lahko obliko rdečice. Ker je prasičem sploh težko dajati zdravila in torej tudi dristila, zato je pri zaprtih prasičih umestnejše dristvenje s soljeno milnico s pomočjo kavčukove cevi, kakršno smo že večkrat v „Kmetovalcu“ popisali. Zaradi prestane koprivščnice breje svinje se za zarod ni ničesar bati. Če je svinja sedaj zdrava, ji ni treja dajati grenke soli.

Vprašanje 389. Pri nas sodijo, da vsaka svinja, ki je bila hudo bolna in jo bolijo noge, ni več za pleme. Kaj pravite Vi o tem domnevanju? (A. B. v R.)

Odgovor: Skoraj vsakega prasiča, ki je bolan, bolijo noge, oziroma težko hodi, in to velja tudi pri plemenski svinji. Če pa žival popolnoma ozdravi, potem ni vzroka domnevanju, da ni več za pleme.

Vprašanje 390. Imam dva lepa, pol leta stara prasiča, ki jih ne nameravam imeti za pleme in jih hočem dati rezati, ker pri nas trdijo, da meso od nerezanih prasičev ni tako dobro, kakor od rezanih. Ali bi ne bilo nevarno rezati pol leta starih prasičev? (I. Š. v R.)

Odgovor: Meso od nerezanih prasičev (mrjascev) ni tako nežno in dobro kakor od rezanih in ima tudi neprijeten duh. Rezanje mladih prasičev je seveda manj nevarno kakor starejših. Če se pa skopljenje pravilno vrši in pri delu pazi na največjo snago (vse rezalno orodje je pred porabo nekaj minut v vrel krop dejati, rezalec si mora roki skrbno umiti), potem se skopljenje tudi starejših prasičev more brez posebne nevarnosti zvršiti. Starejšo žival seveda skopljenje bolj oslabi kakor mlajšo in so posledice dolgotrajnejše.

Vprašanje 391. Ali župan sme biti obenem občinski tajnik in blagajnik? (J. K. v V.)

Odgovor: Naš občinski red tajnika in blagajnika niti ne pozna, in če so občinski posli tako razežni, da jih župan sam niti opravljati ne more, potem občinski odbor lahko sklene nastaviti uradnika, ki opravlja tajniške in blagajniške posle proti plačilu, drugače pa mora vse te posle župan sam opravljati pod nadzorstvom občinskega odbora, ki županu v ta namen lahko dovoli primerno nagrado. Namesto župana, a pod njegovo odgovornostjo prevzame tajniške in blagajniške posle lahko tudi kdo izmed občinskih odbornikov.

Vprašanje 392. Koliko stare pure prično prvi-krat jajca nesti in so li njih jajca enako užitna kakor kokošja? S čim naj se pure krmijo, da bolj pridno jajca neso? (A. F. v Z.)

Odgovor: Enoletne pure, t. j. izvaljene spomladi, prično drugo leto, t. j. konci meseca februarja ali meseca marca jajca nesti. Pura iznese v tem času 15—20, pa tudi 25—30 jajec. Če se ji ne pusti, da bi jajca valila, znese zopet konci julija ali v avgustu manjše število jajec, ki pa navadno niso dobro oplojena. Purja jajca so ravnotako užitna, kakor od kokoši, in so zlasti tedaj zelo okusna, če so pure mogle na pašo. Pure je sploh treba zadosti krmiti, potem zneso veliko jajec, a njih število je omejeno. Pure jedo vse, zlasti jim prija zrnje, a morajo imeti dovolj paše, slastno požirajo prijajočo jim živalsko hrano, kakor miši, žabe, kače, polže, hrošče ter razne žuželke in črve. Pure so na pašnikih in travnikih zelo koristne, ker pokončajo vse polno škodljivega mrčesa. zlasti kobilic, ki so se tudi pri nas začele zelo razmnoževati in delajo veliko škodo.

Vprašanje 393. Imam veliko pese, zato vprašam, če smem **peso pokladati konjem** in na kakšen način, da jim ne bo škodovala? (F. D. v T.)

Odgovor: Pesa ni posebno primerna krma za konje, ker dela prebavila ohlapna in se konji po njej radi pote. V kosce zrezano sirovo peso, pomešano z rezanico, pa konji dobro porabijo in se je torej nekoliko lahko brez škode poklada, zlasti težkim delavnim konjem. S pokladijem pese je počasni pričetki, ker je dristilna in se mora konj nanjo šele navaditi. Sicer pa berite odgovor na 366. vprašanje v zadnji številki „Kmetovalca“.

Vprašanje 394. Kako je sode od laškega olja prirediti za vinsko posodo? (A. L. na M.)

Odgovor: Sod od olja se mora najprej napolniti z vodo, da pride olje k vrhu, ter je vedno vode prilivati, da se vrhu vode stoječe olje odstranjuje. Ko se je na ta način prosto olje iz soda spravilo, je odstraniti še tisto, ki se je zarilo v les. V to svrhu je sod napolniti z lugom, ki z oljem vred naredi milo, ki je v vodi raztopno. V milo izpremenjeno olje je potem temeljito z vodo izprati. Izpreminjanje olja v milo s pomočjo luga in izpiranje je tolikokrat ponavljati, da je posoda zanesljivo čista. Delati je po možnosti z vročim lugom. Lug se tudi naredi s sodo, ki se v vodi raztopi.

Vprašanje 395. Pri nas rase rastlina, ki jo imenujemo hebat. Imamo starega moža, ki odnekad žganje kuha, in on trdi, da je v mladih letih kupal iz hebatovega zrnja žganje, ki je neki zelo dobro. Ali Vam je znana rastlina hebat, ali se izplača **iz hebatovega zrnja žganje kuhati**, in kako se kuha? (I. V. v M.)

Odgovor: Hebat, tudi habat ali pritlični bezeg (*Sambucus ebulum*) je vrsta bezga, zelišče, ki vsako leto vnovič požene iz korenine in rodi črne jagode, kjer se nahaja seme. Iz jagod (ne iz zrnja) se more kuhati žganje, ker imajo jagode v sebi cukar, ki kipi in se tvori alkohol. Zrele jagode se zmečkajo, se puste, da pokipe, in potem se iz pokipele žonte kuha žganje, kakor iz bezgove ali brinjeve žonte. Žganja se dobi zelo malo, in če se kuhanje izplača, je odvisno od cene hebatovega žganja, ki je ne poznamo, kajti dandanes se redkokje to žganje kuha in prodaja. Hebatovo žganje je pravzaprav zdravilo, ki povzroča močno potenje.

Vprašanje 396. Kako je ravnati s čebulo, da ne gnije ali celo ne poganja? (L. M. v M.)

Odgovor: Čebulo je hraniti na suhem in zračnem prostoru, ki je dovolj hladan. V vlažni shrambi čebula gnije, in kjer je dovolj gorko, pa tudi prične kmalu poganjati. Jeseni se čebula dobro na solncu posuši, da izgubi veliko vode, potem ne gnije tako hitro. V nekterih krajih obesijo čebulo za nekoliko časa v dim, kakor soljeno meso, ker se

čebula v prekajevalnem prostoru tudi posuši, dim zamori razkrojilne (gnilobne) glive in bolj ali manj prepreči tudi poganjanje.

Vprašanje 397. Moj dveleten konj ni imel v prvem letu posebnega repa, a vendar še precej dobro obraščene. Sedaj pa konja na repu močno srbi, zato se drgne in je žimo čisto izgubil. Tudi griva mu izpada. Ali se da odpa-danje grive ustaviti, in ali je kakšno **sredstvo, da se konjski rep zopet obrase?** (S. L. v Šl. J.)

Odgovor: Ker Vašega konja na repu srbi, je to vse-kako znamenje, da nekaj ni v redu, celo ker ne izgublja samo žime na repu, ampak tudi grivo. Izpadanju dlake (in tudi žime) more biti povod kaka splošna bolezen ali draženje kožnih čutnic. Največkrat so pa drugi vzroki, in ti so brž-kone tudi pri Vašem konju, kar se domneva iz dejstva, da ima konj srbečico. Taki vzroki se uši, dlakarji (ušem podoben mrčeš, ki žimo razjeda), dlačne glive, grinte (ki jih pršice povzročajo), kožni lišaj, i. t. d. Pokličite živinozdravnika, ki dožene vzrok in dá navodilo ga odstraniti, potem se griva in žima na repu zopet obraseta, kajti vsa dlaka (griva in žima) vnovič zraste, če le niso dlačne čebulice (korenine) v koži že odmrle.

Kaj delajo naše podružnice.

Če načelnštva podružnic prosimo, naj bodo tako prijazna ter naj nam pošiljajo kratka poročila o svojem delovanju, saj bo to njim v čast, tovarišicam pa v spodbudo.

Podružnica v Cerkljah na Gorenjskem.

Podružnica je priredila dne 28. novembra sestanek. Poročal je J. Jenko o spominih s potovanja, ki ga je napravil pred kratkim. Ta dan je obdelal pot skozi Štajersko, opisal je mesto Gradec, kmetijsko šolo v Grotenhofu in je pojasnil gospodarstvo in uredbo tega zavoda in rejo ter vzrejo prasičev na prostem, kakor se vidi v Valdeku. Pot je peljala skozi Nižjo Avstrijo v cesarsko prestolnico Dunaj. Opisal je nakratko Dunaj v splošnjem, a bolj podrobno se je pečal z dunajskimi znamenitostmi ter posebno z napravami, ki so v zvezi s kmetijstvom. Te so: Nižjeavstrijska mlekarna s svojo organizacijo, dunajska mlekarna, tržnice, živinski trg z obširnimi svinjaki, hlevi in živali, postavljene na dunajski trg, ter še mnogo drugega.

Te spomine bo nadaljeval še v dveh popoldnevih, in sicer pride na vrsto prihodnjic: Nižja Avstrija vzhodno od Dunaja, Moravska in Češka s Prago.

Kmetijske novice.

Nakup plemenskih kobil v Št. Jerneju. C. kr. ministrstvo za domobranbo želi leta 1910. v mesecu aprilu v Št. Jerneju zopet nakupiti približno 35 vročekrvnih plemenskih kobil v starosti 4—7 let po kupni ceni 700 do 800 kron ter jih oddati v oskrbo prodajalcem samim. Omenjeno ministrstvo želi tudi vedeti imena posestnikov takih kobil. Posestniki sposobnih plemenskih kobil naj kar najhitreje naznanijo konjerejskemu odseku c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani, koliko kobil in v kateri starosti jih imajo na prodaj; tudi morajo v dotičnem naznanilu pripomniti, ali imajo že v oskrbi kako vojaško ali od konjerejskega odseka prejeto kobilo, kakor tudi, če so pripravljene kobilo, če jo domobranksko ministrstvo kupi, nazaj v oskrbo vzeti ali ne.

Nakup žrebic pingavske pasme. Konjerejski odsek namerava v kratkem nakupiti nekaj plemenskih žrebic pingavske pasme. Konjerejci, ki imajo take žrebice brez

posebnih napak napredaj, naj pošljejo ponudbe na konjerejski odsek v Ljubljani, da jih zaradi nakupa pregleda.

Izplačevanje pokojninskih in preskrbovalnih užitkov. C. kr. finančno ministrstvo je odredilo z razpisom z dne 14. septembra 1909, št. 63.710., da se izplačujejo pokojninski in preskrbovalniški užitki, pri tukajšnjem računskem oddelku predpisani, od 1. februarja 1910 počenši potem poštnohраниlnega urada. O tem se obveščajo prizadete stranke, c. kr. avstrijski penzionisti in njih vdove, da te stranke pri onih uradih, kjer so dosedaj dobivale svoje pokojninske in preskrbovalinske užitke, natančno napovedo svoje bivališče, oziroma najbližji poštni urad, potom kterega bodo dobivale svoje užitke od navedenega dne počenši. Ob enem, ko prineso svoje pobotnice za januarski užitek k dosedanjim uradom, naj prosijo za dotični pouk, ki jim ga bodo naročili ti uradi brezplačno in po kojem se jim je natančno ravnati. Vsako menjavo svojega bivališča morajo te stranke takoj naznaniti tukajšnjemu računskemu oddelku zaradi tega, da pravočasno dobe svoje užitke.

Državni železniški svet je imel 4. t. m. svojo sejo, kjer se je zastopnik c. kr. kmetijske družbe, in sicer njen predsednik gosp. komercialni svetnik Povše pridružil nujnemu predlogu zastopnika Dalmacije, ki je zahteval od vlade pojasnilo, zakaj je dovolila zvišanje tarifov na kašavsko-oderberški železnici, kar koristi v prvi vrsti Ogrski, ki doslej ni izpolnila svojih obvez, ki jih mora zvršiti vsled sklenjene pogodbe, ki po nji mora zgraditi železnice, ki bi vezale od avstrijske države načrtane železniške proge Dalmacije skozi Karlovec-Novovo mesto. Doslej niti predpriprav za te proge ni Ogrska izvršila. Po pogodbi bi morali železniške proge izročiti prometu leta 1911. Sedaj pa stojimo skoraj v letu 1910. Pa tudi tostranska vlada ni storila svoje dolžnosti. Če Ogrska ni spolnila svoje prevzete obveze, jo mora naša vlada v to prisiliti, in prav ko se je šlo za pritrjenje zvišanju tarifov na oderberški železnici, bi morala naša vlada to zahtevo porabiti in jo upoštevati le, če bi Ogrska svojo obvezo spolnila. Predsednik naše družbe gosp. komercialni svetnik Povše je navedel, da tudi kratek kos te velike za južne dežele prevažne proge, ki je na ozemlju kranjskem, ni zvršen; še celo trasa za to ni določena. Z vso resnostjo morajo zastopniki teh dežel najodločneje zahtevati, da vlada brez odloga zvrši te proge, ker z zastopniki teh dežel so le pod tem pogojem glasovali za pogodbo z Ogrsko, ker jim je bila v pogodbi zagotovljena velika železnica, ki je za gospodarski razvoj teh dežel najvitalnejšega pomena, in ne bodo mirovali v parlamentu, dokler se te proge ne zgradijo. Tem zahtevam so se pridružili tudi zastopniki severnih dežel, poslanci: dr. Zahradnik, dr. Luft in dr. Kolišer. Zastopnik železniškega ministrstva je sicer zagovarjal vlado, da ji je resna volja vse te proge dovršiti, da pa doslej ni še mogla dognati z ogrsko vlado vseh dogovorov. Resoluciji, stavljeni od poslanca Vukoviča, ki se z njo z velikim obžalovanjem izraža državni železniški svet, da ne more sprejeti izjave in pojasnil, podanih od vladnega zastopnika, v vednost, je soglasno ves državni železniški svet pritrdil. V odseku za uvedbo električne sile za železniški obrat je omenjeni zastopnik naše družbe poudarjal, da se mora ozirati na zakonito zagotovljene pravice lastnikov, oziroma uživalcev vodnih pravic, in da naj se vlada rajša pogodi z deželami, ki bodo imele podjetje v rokah, n. pr. Kranjska, kjer je deželni zastopnik že sklepal o tem, da vodne sile v vsi deželi prevzame dežela. Zastopnik železniškega ministrstva je na to izjavil, da hoče ministrstvo še tekom meseca stopiti v dogovor z deželnim odborom kranjskim, da si od njega zagotovi za državne železnice potrebne sile.

Perutninarški zavod v Šiški pri Ljubljani je dograjen in otvoren. Zavod ima trgovski značaj, a vzreja tudi čistokrvne plemenjake in je namenjen tudi za povzdigo

perutninarstva na Kranjskem. Zato priporočamo perutninarjem in drugim interesentom, da si ta v Avstriji največji zavod ob priliki ogledajo.

Oddaja plemenskih kobil. Konjerejski odsek c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani je zopet kupil od c. kr. kmetijskega ministrstva iz državne kobilarne v Radavcu več plemenskih kobil v starosti 3 do 5 let. Kobile so angleškega in arabskega plemena in se oddajo po znižanih cenah 300 do 400 K v omejeno posest le zanesljivim konjerejcem, stanujočim v političkih okrajih Krško in Novo mesto. Prejemnik se zaveže dotično kobilo skozi 6 let za pleme rabiti. Prošnje za dobavo teh kobil je takoj vložiti, ker se bo konjerejski odsek na prej došle prošnje v prvi vrsti oziral.

Službo tajnika in potovalnega učitelja za kmetijstvo razpisuje kmet. družba za Trst in okolico. Služba je v prvem letu provizorična proti dvomesečni odpovedi; v slučaju zadovoljivega službovanja se po preteku te dobe tajnik in pot. učitelj lahko stalno namesti. Prvotna letna plača znaša K 2000. To mesto je po možnosti nastopiti s 1. januarjem 1910. leta. Za to službo je neobhodno potrebno primerno znanje v vinogradništvu, kletarstvu in sadjarstvu; vsaj deloma v vrtnarstvu in cvetličarstvu. Zahteva se tudi zadostna praktična usposobljenost. Učni jezik je slovenski. Prosilci za to mesto naj vložijo svoje prošnje, opremljene s primernimi prilogi o starosti, dovršenih šolah ter o službovanju v praksi, najkasneje do 15. decembra t. l. na kmet. družbo v Trstu, ulica Giorgio Galatti, št. 12/II.

Družbene vesti.

* Današnja številka „Kmetovalca“ je predzadnja v tem letu. Kdor ne bo več družbeni ud, naj lista ne vrača, ker se „Kmetovalec“ pošilja brez izjeme le onim, ki plačajo udnino. Pri tej priliki prosimo družbene prijatelje, naj družbi pridobijo mnogo novih udov. Ude, ki smo jih pismeno prosili za letnino, prosimo, naj udnino (4 krome) kmalu pošljejo po poštni položnici, ki je bila pismu priložena.

* P. n. gg. družbene ude uljudno opozarjamo, da so nabiralne pole za udnino za leto 1910. že doposlane gg. načelnikom podružnic, in sicer s prošnjo, da naj izvolijo udnino pobrati do 1. decembra t. l. Nektore ude prosimo za udnino kar naravnost, in te tudi prosimo naj nam jo kmalu pošljejo, ker nam je sedaj lažje urediti zadeve udov kakor ob novem letu, ko se delo tako silno namnoži.

* Poziv podružnicam c. kr. kmetijske družbe kranjske. Kmalu bodo spravljene vse poljščine in kmetško delo se skrči in kmetovalci bodo imeli zopet priliko shajati se ter delovati za organizacijo svojega stanu. Sedaj pride čas tudi za podružnice, da sklicujejo shode, se dogovarjajo o bodočem delovanju ter narede v to svrhu primerne sklepe. Nujno pozivamo podružnice, naj dobro porabijo jesenski in zimski čas ter naj pridno delujejo v prid kmetijstvu. Načelnikstva podružnic ali njih druge sposobne činitelje pa lepo prosimo, naj nam redno pošiljajo poročila o delovanju podružnic, da jih priobčimo v družbenem glasilu, njim samim na čast in v spodbudo drugim podružnicam.

* Zaradi predpriprav za letni sklep in inventuro že danes naznanjamo cenj. odjemalcem, da moremo le tista naročil še letos zvršiti, ki nam dojdejo do 20. decembra, dočim bomo vse pozneje naročeno blago, izvzemši prav nujne slučaje, takoj pričetkom novega leta odposlali. To naj zlasti naročniki na cele vagone umetnih gnojil blagovljno upoštevajo, že z ozirom na to, da bo voznina po novem letu, kakor splošno znano, znatno zvišana, vsled česar se nam

morajo naročila z obratno pošto predpisati, če naročniki hočejo plačati sedanjo nizko voznino.

* **Odjemalcem Tomasove žindre** javljamo, da ima družba za nadrobno razprodajo nekaj vagonov 18 in 19% Tomasove žindre v Ljubljani. 100 kg 18 odstotne žindre stane K 7-70, 19% K 8— v Ljubljani.

Naročnikom na cele vagone javljamo, da zvršujemo njih naročila iz tržaške zaloge, kjer je le še par vagonov 19 odstotne žindre.

Tomasova žindra z 19% fosforove kisline stane vagon (10.000 kg) na tržaškem kolodvoru 703 krone.

Pri naročbah v celih vagonih je pri 10.000 kg K 25— popusta. Seveda mora železniško voznino iz Trsta do zadnje železniške postaje plačati naročnik sam.

Vsled zadevne pogodbe nam je zabranjeno pošiljati žindro v celih vagonih izven Kranjske. Udom, ki bivajo izven Kranjske, torej ne moremo postreči. Tvorница to od nas zahteva, ker se ozira na svoje odjemalce v sosednih deželah.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Tomasovo žindro. (Cene glej zgoraj).

Rudninski superfosfat s 14% v vodi raztopne fosforove kisline po 8 K 100 kg z vrečo vred. Pri naročilih v celih vagonih znaten popust. Svarimo pred nakupom superfosfata, ki je zaznamovan kot 12—14 odstoten, če ni primerno cenejši, kajti tak superfosfat je resnično le 12-odstoten in sme v razmerju z gorenjo ceno le K 6-86 veljati.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Kajnit po 5 K 80 h 100 kg. Naročila na cele vagone se zvrše naravnost iz tvornic in se cena vsled zmanjšanja stroškov dokaj zniža.

Kalijevo sol po 12 K 60 h 100 kg. To gnojilo te oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 50 h, ker tvorica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žindro ali z rudninskim superfosfatom, ta Mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 40% kalija in stane 12 K 60 h, dočim ima kajnit le 12—13% kalija ter stane 5 K 80 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhutega še prihrani 4 K 80 h. Tudi to gnojilo pošljemo odjemalcem celih vagonov naravnost iz tvornic za ceno, ki je dosti nižja.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Čilski soliter po 35 K 100 kg.

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi po 12 K in trokarje po 5 K. Oboje služi, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

* **Lanene tropine**, fino zmlete, ki imajo 40 do 42 odstotkov maščobe, stanejo 20 K 100 kg in se dobivajo v vrečah po 50 kg.

* **Sezamove tropine**, fino zmlete, svetle, z zajamčeno vsebino 50 odstotkov proteina in maščobe, stanejo 17 K 100 kg in se tudi dobivajo le v vrečah po 50 kg. Živinorejce opozarjamo na spis „Krmljenje z oljnimi tropinami“, ki je izšel v „Kmetovalcu“ in ki ga v obliki „Gospodarskih navodil“ na zahtevanje vsakomur brezplačno pošljemo.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Lescah (Gorenjsko), ki bo dne 19. decembra 1909 ob treh popoldne v prostorih načelnika.

SPORED:

1. Pregled računov za leto 1909.
2. Pogovor o raznih potrebah, o nakupu strojev.
3. Vpisovanje novih udov.
4. Pobiranje udnine za leto 1910.

Če ob določenem času ne bo zbranih zadosti udov, bo čez pol ure občni zbor sklepčen pri vsakem številu udeležencev.

Kmetijska podružnica v Lescah,
dne 12. decembra 1909.

F. Walland, načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice v Ravneh nad Krškim, ki bo dne 27. t. m. ob devetih dopoldne v hiši g. načelnika v Ravneh.

SPORED:

1. Nagovor načelnika,
2. Poročilo tajnika o delovanju podružnice.
3. Letni račun.
4. Vpisovanje novih udov in pobiranje udnine za l. 1910.
5. Predlogi in nasveti.

Kmetijska podružnica v Ravneh,
dne 7. decembra 1909.

Andrej Pirc, načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice v Radomlju, ki bo dne 19. decembra 1909. ob treh popoldne v šoli v Radomlju.

SPORED:

1. Poročilo načelstva.
2. Volitev odbora.
3. Slučajnosti.

Kmetijska podružnica v Radomlju,
dne 29. novembra 1909.

I. Potokar, načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice v Semiču, ki bo dne 27. decembra 1909. ob osmih dopoldne v šoli.

SPORED:

1. Poročilo o delovanju podružnice.
2. Predložitev računa.
3. Razni nasveti in pogovori.

Kmetijska podružnica v Semiču,
dne 8. decembra 1909.

Ivan Šuštršič, t. č. načelnik.

V a b i l o

na občni zbor kmetijske podružnice, ki bo dne 19. grudnia t. l. ob treh popoldne v šoli na Raki.

SPORED:

1. Poročilo o delovanju podružnice.
2. Letni račun.
3. Vpisovanje udov in pobiranje udnine za leto 1910.
3. Predlogi in nasveti.

kmetijska podružnica na Raki,
dne 11. grudnia 1909.

Ivan Varšek.